

Nyoppdukket Quisling-utkast til: EUROPAS FORENTE STATER

Et såvidt vi vet hittil ukjent Quisling-mansukript er dukket opp. Det er for størstedelen skrevet på tysk, er ikke helt fullført, men viser helt tydelig hvordan Quisling ønsket at et Europas forente stater skulle se ut. Han mener at pakten bør omfatte hele 48 stater. Hvordan kommer han frem til et så høyt antall? Utkastet er skrevet under okkupasjonen og ut fra den forutsetning at Tyskland ville vinne krigen, men like fullt tok han med såvel Storbritannia som Irland foruten alle de nasjonalstater han kunne tenke seg å dele Sovjetunionen opp i, inklusive de land som ligger i Asia.

Quisling forutsetter at det tyske rikets fører skal være Europas forente staters president, men legger opp til at fellesskapet skal styres etter et noe modifisert parlamentarisk system. Forbunds-presidenten oppnevner forbundskansleren (regjerings-sjefen), men han kan avsettes av forbundsdagen med 2/3 flertall.

I forbundsdagen skulle alle medlemsland være representert med et visst antall stemmer. Tyskland skulle ha 12 stemmer inklusive to stemmer til Generalguvernement Polen og en stemme til Böhmen-Mähren. Videre skulle Storbritannia og Storrussland ha fem stemmer hver. Frankrike, Italia, Spania og Ukraina skulle ha tre stem-

mer og Vest-Sibir med Ural to. Alle de øvrige medlemsland var tiltenkt en stemme hver. Det samlede antall stemmer var 72. Det er meget interessant å merke seg at Quisling ville gitt de land som da utgjorde Sovjet-

*Präsidentium ist vorpfechtet,
die durch den Beratung
gen übertragen.*

*Die Beschlussefassung
erfolgt mit unfechteter
Wahrheit. Nicht vorzutreten
oder nicht mitwirkende
Stimmen werden nicht
gezählt. Bei Stimmun-
gleichheit gilt die
Präsidentstimme den
Ausschlag.*

A.A.

*Der Bundesrat
organisiert für die
Landesämter Geschäfte
wie Bundeskanzlei und
betreibt aus seinen Mitteln
dauerhafte Anwesenheiten für*

*1. für die politische
Arbeit*

*2. für die organisa-
torische Arbeit*

unionen, hele 27 stemmer til-

sammen.
Forbundsdagen skulle opp-
rette syv utvalg h.h.vis for poli-
tisk arbeide, organisatorisk ar-
beide, utenrikspolitikk, forsvar,
(Forts. side 6)

Sopp og råte i vaklende føtter

Av Hakon Warendorph

Retteoppgjøret hadde to forutsetninger. To avgjørende grunnpilarer var konstruert for å dra i land det hele og legitimere uretten. Gjennom fem års grubling over udugelighet og muligheten for å bli stillet til ansvar for samme, ble taktikken utpønsket og brikkene lagt på plass.

Første brikke var

«Elverums-fullmakten».

Ved en sublim blanding av løgn og halvsannheter ble den erklært som vedtatt (i ettertid) og lagt til grunn for regjeringens rett til å avfatte lover med tilbakevirkende kraft. Det å gi lover med tilbakevirkende kraft som ikke engang kan bekjentgjøres på lovfestet måte, er i seg selv absurd i et land som er okkupert. En regjering har jo ikke lovgivende myndighet, og i et okkupert land har befolkningen rett og plikt til å forholde seg til internasjonale rettsregler.

Det var under disse bedrøvelige forhold London-folket altså fant på det som var så gement at ingen kunne tro det var mulig. De la til grunn et vedtak som ikke var vedtatt med hjemmel i en lov de forfalsket. De forfattet Landssvikanordningen.

Den satte ikke bare alle motstandere ut av spill, men bragte ganske snart alle kritikere i egen leir til taushet. Man engasjerte involverte jurister, embedsmenn og historikere i en gigantisk offensiv som selvfølgelig fikk massemedia som haleheng og pådrivere. I dette megaspill ble den jevne kvinne og mann et hjelpeløst bytte. De fant sin plass i koret for ikke å bli stemplet som stripete eller det som verre var.

Den som maktet å se brikkene og hvordan de med omhu ble lagt på plass, måtte medgi at spillet i sin sinnrike ondskap nærmet seg det geniale. Med så dårlige odds som de burde hatt etter 9. april-katastrofen, greide de å unngå riksrett og annen tiltale. Ingen fikk påtale eller avskjed, tvert imot var hedersbevisningene legio. De eneste som har måttet vente på utmerkelse, er krigsseilerne. De spør ennå med berettiget harme om hva regjeringen drev med i London som ikke kunne ha både vurderingen av og lønnen for deres innsats klar da freden

oppbrant. Å nei, gode krigsseilere, deres heltere gjering hadde annet å stå i med. Bee sure.

Det annet ben (eller pilar) disse Norgessvikerne støttet seg på, var

okkupasjonsavtalen.

Det er forelengst kjent at det var en avtale som forpliktet Norge til å legge våpnene ned og ikke ta dem opp igjen før den pågående krig var slutt. Den slår bena unna bruken av da gjeldende lov på den vesentlige del av Nasjonal Samlings medlemmer. De grupper som muligens kunne ha vært rammet i enkelte tilfeller var norske arbeidere ved tyske anlegg (ca. 150 000) og entreprenører og industriherrer som hadde bidratt til den tyske krigspotensial. Forøvrig en rettsforfølgelse så omfattende og intrikat at vel ingen hadde våget å sette den igang. Nei, da var det lettere ved hjelp av lovforfatterne selv i roller som dommere og statsadvokater og med professortitulerte medløpere som klakkører, å dømme etter et tilpasset lovverk som lett og elegant styrte utenom alle uhåndterlige konfrontasjoner.

En meningsløs oversettelse og fortolkning, fastholdt in absurdum av historietilhyller M. Skodvin fikk oss til å være krigførende til siste slutt. Her hadde filologi og internasjonal rett ikke en sjanse.

Undertegnede er ingen slave av jussen. De fleste av oss lever hele livet uten å kjenne særlig til lovtekster. Det går allikevel. Sunn sans, god oppdragelse og dermed et ordnet forhold til rett og galt gjør sjansene gode til å unngå kollisjoner. Når vi allikevel blir anklaget, må det være lovlig å bruke loven. Det er intet forsøk på å unndra seg ansvar, men tvert imot et forsøk på å ta ansvar og å beskytte lovverket. Vi har aldri kunnet akseptere at norsk lov om landsforræderi skal kunne brukes mot dem som mest har brent for vårt forsvar og vår frihet.

Vi hadde kunnet akseptere en aksjon mot noen av oss etter den oppdemming av motvilje og -for mange - fornedrelser som okkupasjonen medførte - på følelsesmessig bakgrunn. Også (Forts. side 6)

Mye, men ikke bare bra fra Kvanmo

Hanna Kvanmo:

«DOMMEN»

Gyldendal Norsk Forlag 1990.

Av Balder

Hanna Kvanmo har skrevet en både meget interessant og velskrevet bok. Jeg som selv opplevde tredveårene som ung gutt, kan bare nikke gjenkjennende til alt hun forteller om den tiden. Det var slik det var, og det var nettopp disse usle forhold som fikk mange ganske unge mennesker til å engasjere seg politisk, ikke så få av oss i Nasjonal Samling. Hennes beskrivelse av en frontøsters utdannelse og innsats er forbilledlig, og den bringer mange ting ned på jorden. Meget viktig er hennes vitneprov om at hun fra det tyske Røde Kors' side ble kraftig innprentet at frontøst-

renes plikt var å pleie alle sårede og syke uten hensyn til nasjonalitet. Hanna Kvanmo gjør det helt klart at dette ikke bare var teori, men også praksis. Med denne skildringen har hun gjort sine medfrontøstre en stor tjeneste, og det har da også allerede vist seg at det har bragt resultater. Fremtredende jurister såvel som Norges Røde Kors har omsider innsett hva frontøsterinnsatsen i virkeligheten var, og at den langt fra burde vært straffet, men heller belønnet.

Andre ting Hanna Kvanmo skriver har jeg derimot innvendinger mot og akter å stille henne et prinsipielt spørsmål. Hun legger ikke skjul på at hun

utførte ganske viktig arbeide direkte for tyskerne, bl.a. som sekretær for Stadtkommandant i Harstad og som tolk for Feldgendarmier. På den annen side minimaliserer hun sitt engasjement i Nasjonal Samlings Ungdomsfylking. Det var ifølge boken nærmest ikke eksisterende. NSUF-ledere fra dengang har en noe annen erindring om akkurat det, men de kan jo huske feil. På den annen side nevner Hanna Kvanmo selv i boken ting som vitner om at hennes NSUF-engasjement ikke var riktig så passivt som hun vil ha det til. Riktignok kamuflerer hun det og forteller at hun i 1943 meldte seg frivillig til arbeids-tjenesten, nærmere bestemt i Balsfjord. Det kan bare ikke (Forts. side 7)

BLIKK PÅ VERDEN

Av Arbirer

Hva med litt «nykolonialisme»?

Avkoloniseringen etter annen verdenskrig var antagelig både en psykologisk og politisk nødvendighet. Det man kan spørre om, er om det virkelig var en bra ting for alle de avkoloniserte land. Jeg tenker her spesielt på en del afrikanske stater. Det er etter min mening så ganske åpenbart at de såvel i toppskiktet som i mellomskiktet mangler ledere som er dyktige nok til å mestre problemene. Om man skal være litt etterpåkløkt ville det nok for mange stater vært en fordel med en overgangsperiode der kolonimakten var pålagt å utdanne et kvalifisert personell.

Det er naturlig at de politiske ledere som mislykkes i de avkoloniserte land prøver å legge skylden på i-landene for sin misere og stille stadig økende krav om økonomisk støtte. Utallige milliarder har de da også fått, men resultatet er mildest talt nedslående. Forholdene blir ikke bedre, men går tvert imot fra dårlig til verre.

Finnes det noen vei ut av uføret? Jeg mener det. Hva svært mange u-land trenger, er ledereksperise. Det bør de kunne få om de bare selv vil. Jeg kunne tenke meg den ordning at f.eks. Norge velger seg ut et land og opptrer som en slags fadder for det istedenfor å spre sin assistanse til mange land. Hvorfor ikke velge Tanzania, som allerede er vårt fremste samarbeidsland? Om noe slikt kunne avtales, ville ikke pengeinsprøytning være det primære, men den ekspertise på topplan som Norge kunne stille til disposisjon. Jeg tenker her på eksperter på samfunns-organisering i aller videste forstand, altså både når det gjelder administrativt opplegg og økonomisk strategiplanlegging. Dette ville være noe langt mer og bedre enn hjelp til enkelprosjekter, som er det vår u-hjelp hittil har måttet begrense seg til. Disse enkelprosjekter har i svært mange tilfeller vært mislykkede fordi mottagerlandet ikke er strukturert til å ta imot dem.

Jeg er helt klar over at visse propagandister såvel i u-land som i i-land ville kalle dette for «nykolonialisme», men vil u-landenes ledere bringe sine folk ut av uføret, må de ignorere denne propagandaen og bite i det sure eplet. Kanskje vil ikke anklagene om «nykolonialisme» være så sterke når det gjelder akkurat Norge, men skulle tidligere kolonimakter forsøke å opptre som «faddere» på samme måte, ville vi nok få høre hylekoret. USA ville også med absolutt sikkerhet bli beskyldt for «imperialisme». Men u-landene kan ikke særlig lenge fortsette som nå, og radikale virkemidler må tas i bruk. Og er det ikke underlig at når sovjeterne har sendt tusener av rådgivere til sine samarbeidsland, da har vi ikke hørt noen skrik i det hele tatt. Hvorfor skulle det være så mye verre om vestlige land gjør noenlunde det samme?

Reise til Estland

Etter en kort visitt i Estland mener jeg å kunne si følgende: Estlenderne er i meget sterk opposisjon til såvel russere som kommunismen. Man vil ha frihet og selvstendighet, men det er ikke så lett. Av landets befolkning på 1,6 millioner er 600 000 innvandrede russere, og det står 160 000 ikke-estniske sovjetsoldater i landet. Avvisningen av russerne og kommunismen blir ikke mindre på grunn av den sterke mat- og varemangel i Estland. Til tross for at estlenderne produserer mat til langt flere enn egen befolkning, er matvareforretningene bortimot tomme. Hver morgen er det lange køer av folk som forsøker å sikre seg noen av de nye varer som kommer. Tallinns store varehus er sterkt preget av planøkonomiens manglende resultater. Jeg så f.eks. en god del skjorter der, men de var enten nr. 38 eller mindre eller nr. 45 eller større. De vanligste størrelser manglet fullstendig. Lignende mangler var det på de fleste områder, bortsett fra at en rekke varer som vi anser som selvfølgelig, ikke var der i det hele tatt. Det eneste som akkurat da var rikelig tilstede, var - merkelig nok - svensk tannkrem og -svømmeføtter!

Russerinvasjon?

Når Sovjetunionen med det første åpner sine grenser, vil det da føre til at millioner søker seg bedre levekår i vest? Jeg forstår dem så godt, men det lar seg bare ikke gjøre. I et Vest-Europa med millioner arbeidsløse er det ikke plass til dem. Men vi bør hilse dem velkommen som gjester. Jo mer «europiske» sovjeterne blir, desto bedre.

En sangers lønn

Av John Lackland

En gang «den største sangerinne Norge har fostret» (Paul Gjesdahl, 1931), en menneskealder senere (iflg. en norsk ambassades opplysning) «en ubetydelig dansk kunstnerinne»: Cally (Ragnhild Caroline) Monrad. Elsket, beundret, begjært - og misunt. Etter 1945 kastet ut i den dypeste elendighet, husmannsfolkets form for å vise erkjentlighet. Forbrytelsen hun begikk var selvfølgelig alvorlig: Medlemskap i NS siden høsten 1940, daglig ledelse av den statlige teaterskole (som skulle være, og var, strengt upolitisk) og endelig sjef for Det Norske Teatret 1941—45 (for å hindre at det ble stengt av tyskerne, eller forvandlet til en politiserende scene).

Om henne har historikeren Bodil Stenseth (f. 1955) nå utgitt en vel avveiet, taktfull og innfølende biografi («Sangerinnen», Aschehoug forlag). En rolig, ikke bare medlevende, men også medfølende fremstilling uten overtoner av noen art. Altså en bok det hadde vært utenkelig å få ut for bare få år tilbake. Naturligvis: Bodil Stenseth deler ikke Cally Monrads grunnsyn eller politiske oppfatning. Dette kan vi kanskje være

glade for, fordi ingen på et slikt grunnlag kan avvise hennes bok som et partsinnlegg.

Dette betyr ikke at Bodil Stenseth ikke tar parti, men det er i første rekke for mennesket, kunstneren og kvinnen Cally Monrad. Med fire ekteskap og like mange skilsmisser bak seg, kom hun jo ikke nettopp til å leve noe rolig eller harmonisk liv. En egen leilighet i Oslo hadde hun således bare noen ganske få år. Og den ble hun lykkelig befridd for i 1945. Bodil Stenseth sier det slik: «I sine fem siste leveår levde Cally Monrad stadig på flyttefot, men hun hadde ingen tung bør å ta med seg fra det ene stedet til det andre ettersom det aller meste var blitt tatt fra henne.» Blant de få «på den andre siden» som ikke slo hånden av henne, nevner Bodil Stenseth fire: Ingolf Schancke, Robert Riefling, Kristian Schjelderup og skipsreder Anton Klaveness. De bør huskes, også for det.

Cally Monrad hadde sin storhetstid som sangerinne i dette århundres to første ti-år, men var aktiv helt opp mot Annen verdenskrig. Stemmeafget

var mezzosopran, men volumet øyensynlig en vesentlig hindring for de store operatriumfer. Det er imidlertid interessant at hennes Carmen-tolkning - som vakte både sterk motstand og stor begeistring - øyensynlig var så dristig og moderne at den først er blitt godtagbar i de siste ti-år. Forut for sin tid var hun også som forfatterinne. Romanen «Petja» (1922) var således den første okkulte roman i norsk litteratur, og hennes dikt preges ofte av et kvinneperspektiv som - i Norge - også måtte føles som nesten plagsomt nytt.

Hvor stor var så Cally Monrad som kunstner? Uhyre - men også meget ujevn. I sine roman- og noveller har hun neppe hatt sin like i vårt land. Der kom hennes «sjelsintuisjon» helt til sin rett. Hun kunne tolke, fordi hennes eget sinn kjente dybdene i såvel lidenskap som sjelenød. Hennes forankring var - og ble - såvel «det nasjonale» som et spiritualistisk livssyn. I hele sitt liv var hun varm, medfølende, givende og ganske så forsvarsløs. Derfor ble hun et lett bytte for alle Stymper-Norges sletteste instinkter.

Takk for bok - og påminnelser!

Tore Hamsun ser tilbake

Av N. H. Jessen

Tore Hamsun ser tilbake på sitt liv og trekker den slutning, som så mange av oss har erfart, at det går opp og ned her i livet, det er en blanding av ondt og godt. Selv opplevet han følelsen av å stå mellom barken og veden, særlig da under okkupasjonen. Han syslet ikke med aktiv politikk, hadde ingen tillitshverv i NS, men var ingenlunde passiv i det han da var opptatt av. Han var jo først og fremst kunstner og irriterte seg derfor både over tyskernes kampanjer mot «enartet kunst» og den norske oppfølging under krigen med en utstilling i Nasjonalgalleriet over samme tema.

Det lå jo en stor grad av antisemittisme bak tyskernes reaksjoner på moderne kunst. Tore Hamsun var ingen spesiell jødevenn, men til kanskje noens overraskelse understreker han at det ikke var noen særlig grad av antisemittisme i Nasjonal Samling før krigen. Selv hadde han en jødisk venn som var helt klar over hvor Hamsun stod rent politisk.

Tore Hamsun studerte og arbeidet som kunstner i Tyskland i midten av tredveårene hvor han ble grepet av entusiasmen og oppslutningen omkring Hitlers bevegelse, men han lærte

også å kjenne litt av medaljens bakside, særlig skjebnen til flere bekjente av jødisk opphav.

Han hadde i Oslo truffet en pressetalsmann ved den tyske ambassade som rådet ham til å ta kontakt med ham hvis Tore noengang kom til Tyskland. Han så gjorde og ble øyeblikkelig invitert til å bivåne partidagen i Nürnberg, som naturligvis gjorde stort inntrykk, mer region enn talene der.

Hans vert dukket opp i en flott SS-uniform og Tore spurte, halvt i spøk, om tyskeren ikke kunne skaffe ham en slik uniform. Tyskeren så forbauset på ham og mente at det kanskje ikke var helt utelukket. Og slik gikk det til at Tore Hamsun ble innrullert i Sturm 8 i Münchens SS! Det ble en interessant opplevelse i en organisasjon som dengang var svært så anderledes enn det man siden har hørt om SS. Det ble mest samvær med jevne almindelige mennesker i et nærmest småborgerlig miljø, med godt kameratskap. Innsatsen besto mest i å delta i appeller og gå gatelangs og samle inn penger til Vinterhjelpen. Han hevdet i politiske diskusjoner overfor kameratene at

han syntes antisemittismen var noe primitiv, og jøder han kjente var skikkelige folk! Noen gav ham rett, særlig på tomannshånd.

Det var noe sympatisk og menneskelig over forholdet mellom disse unge karene, ingen forskjell på befal og menige, bare noen striper og stjerner mer eller mindre på uniformen. Under denne tomåneders SS-deltagelsen ramlet han forøvrig borti Unity Mitford, niese av Churchill og svigerinne til den britiske fascistføreren, Sir Oswald Mosley - og fanatisk Hitler-beundrer.

Tore Hamsun ledet Gyldendal Forlag under okkupasjonen til alles tilfredshet, later det til, både fra den ene og den annen side. Ellers hadde han ofte kontakt med Gestapo i sine mange forsøk på å hjelpe landsmenn som var havnet i tyskernes klør på grunn av motstandsarbeide, både på farens og egne vegne.

Tore og moren, Marie Hamsun, var en gang i 1944 på besøk hos Terboven i følge med sjefen for SS und Polizeigericht Nord, Hans Latza, for å be om nåde for en motstandsgruppe på Sørlandet hvor alle var dømt til døden.

Marie Hamsun la all sin fø-

(Forts. side 6)

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
AAGE-H. BERG

Redaksjonssekretær:
HAKON WARENDORPH

Postadresse: Boks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1.
Kontortider: Enerhaugsplassen 4, Oslo;
Mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 11-15.
Telefon: (02) 19 06 71 -- (Telefonsvarer).
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 130,- (i omslag kr. 150,-). Utlandet + kr. 10,-.

Giro: Post 5 16 45 04. Bank 6063.05.01248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG.

ISBN 0802-9652

Et farende folk

Norge var kjent som et farende folk. Vi trafikkerte verdenshavene, vi beseiret polkalottene og Himalaya, vi befolket Nord-Amerika og omvendte hedninger i Afrika og Asia. Til og med Israelmisjon drev vi. Vi ville føre kraft til andre.

Men tidligere var det tross alt noen som var hjemme - i ro. Som, når dagens slit var endt, kunne samtale litt, fundere litt og kanskje finne mål og mening for sine liv og samfunnets utvikling. De kunne også være et korrektiv til det styre og stell som var en del av deres hverdag og skjebne.

Nå har vi overlatt verdenshavene til portugisere og filipinere, misjonsmarkene til muslimer, polartraktene og Himalaya til engelske TV-team og vi befolker ikke lenger. Vi befolkes. Men farende er vi fortsatt. - Til og fra på veiene. Ertentksomhet og dypere engasjement får en krank skjebne under slike forhold. Hjemmet er redusert til et alibi - et statussymbol. Utenfor er livet vårt!

Det er mange betenkelige forhold ved slikt. Et av dem er den overfladiskhet det medfører. Et gruvekkende TV-bilde, en flammende avisoverskrift, en tragedie i vår nærhet får oss til å stoppe et øyeblikk før vi rasker på for å ta tiden igjen. En skilling i bøssen, en marsj i sentrum - og ferdig med det.

Slikt gir fritt frem for dem som mener å vite og for dem som liker å bestemme. La folk fare bare vi får styre. Når vi i ny og ne våkner, får vi en forstemmende følelse av at maktmenneskene lar oss fare både på den ene og den annen måte. En halvvakn reaksjon i en slik akutt situasjon er det dessverre liten hjelp i. Det er sammenhengen, årsak og virkning og lovmessighet som teller. Med de muligheter vi nå har for å erverve kunnskaper skulle vi kunne kontrollere våre ledere og orientere oss i tiden. Det tragiske er at vi oppnår verken kunnskaper, oversikt eller noe positivt grunnsyn under vår jakt på opplevelser og selvrealisering. Det er de ærlige samtaler og stille stunder i ettertanke som åpner sinnet og utvider horisontene. Men ikke bare det - en slik modning vil også gi oss selvsikkerhet til å overføre hverdagslivets problemer og deres løsninger til vårt kompliserte samfunn.

En gang i tiden var det noe som het husholdningsregnskap. Det ble ført av husmoren og hadde en inn og en ut-side. Enkelt og greit. Det var ikke alltid lett å få balanse, og ubalansen var oftest på «gal» side. For de fleste var det bare en måte å rette opp det på - redusere utgiftene. Det var våre gamle husmødre flinke til. En skulle ikke strekke seg lengre enn fella rakk.

Etterkrigstidens økonomer og politikere har ikke vært villige til å benytte seg av den metoden. Det er blitt en uskreven lov i offentlig forvaltning såvel som i privat økonomi at balanse skulle oppnås ved å øke inntektene. Vi kjenner nå alle sammen virkningene. Et kostnadsnivå som er i ferd med å prise oss ut av alle markeder og gjøre oss alle til sosialklienter.

Med rolig, bevisst ettertanke ville vi ha hindret knefallet for pengeprofetene og de hadde måttet ta husholdningsregnskapet til heder og verdighet. Våre pengeforvaltere har hatt langt, langt bedre muligheter til sparing enn våre hardt trengte husmødre hadde. De kunne sikkert lært oss kunsten.

Vi har dessverre liten tro på at den tilstundende julen vil makte å bringe oss på «bedre» tanker. Det er kanskje

(Forts. side 6)

Sammenbrudd i rettsprinsippet

Psykolog Anders Skuterud på INOs høstmøte

Vi har gitt uttrykk for glede over at andre begynner å ta over det lite takknemlige «revisjonsarbeidet» som har hvilt på oss i forbindelse med landssvikoppjøret. En del unge og yngre historikere og skribenter har bidratt med bøker og artikler, det har vært avholdt seminarer og til og med NRK har sendt programmer med lyspunkter. Etter hvert er myter avlivet og gale «fakta» avkreftet. I tillegg er mange tidligere NS-folk etter at pensjonistalderen har innhentet dem, kommet i en situasjon hvor anonymitet ikke lenger fortoner seg som nødvendig. Dette har medført at en større åpenhet er oppnådd både utad og innad i familiene.

Antageligvis for første gang fremsto en psykolog på et INOmøte og temaet var nettopp betydningen av åpenhet - ikke for oss eldre først og fremst, men for våre barn og barnebarn. Anders Skuterud, kjent fra en artikkel i Dagbladet i vår om dette temaet, hadde tatt imot den utfordring og muligens den belastning å fortelle om psykiske problemer registrert hos barn fra NS-familier.

Det ble et interessant møte med oppfatninger som kanskje var noe fremmede. Det finnes ikke statistikk for disse forhold, og Skuterud mente at hans eget materiale var noe spinkelt, men syntes allikevel at tendensen virket klar. Også frontkjempere og andre med sterke krigsopplevelser kunne ha psykiske senskader. Også her var materialet spinkelt og ikke systematisert.

Foredragsholderen la vekt på de komplikasjoner som oppstod for barn som trodde foreldrene skammet seg over de handlinger som ble fortiet. Selv der hvor det ble talt åpent i hjemmet, kunne det bli en «hjemmeverden» og

en «uteverden» som det ble vanskelig å forholde seg til. Psykologene ga eksempler på sykdomsproblemer som kunne oppstå. Depresjoner, angst og komplekser sammen med kommunikasjonsvanskeligheter både hjemme og ute kunne gjøre livet meget vanskelig for mange.

Vi savnet her sammenhengen mellom disse tragiske traumaer og myndighetenes virksomhet for å gjøre foreldrenes anonymitet nødvendig for å sikre de samme barns fysiske eksistens. Et forhold - som vi så alt for godt kjenner til - ble allikevel trukket frem som et poeng: Myndighetenes «innsats» for å gjøre NS-folk og Nasjonal Samling til symbol for all nederdrekthet. Dette lyktes de jo også med. Tenk bare på ordet «quilling». Alle menneskelige kvaliteter ble fratatt oss sammen med statsborgerlige rettigheter, frihet og eiendom. De eneste fora hvor vi kom til orde, var rettsalene. Der ble vi imidlertid karakterisert som stakkarer dersom vi trakk frem forhold som kunne tale til vår fordel, og forherdede kjeltringer som intet hadde lært hvis vi hevdet å ha handlet i god tro og med retten på vår side.

For den som levde i et miljø hvor man kjente hverandre - på godt og vondt - og var etablert gjennom mange år og kanskje også var infiltrert med naboer og bygdefolk ved slektsbånd, for dem var den åpne linje det eneste alternativ til total isolasjon. Det måtte gå som det kunne, men det gode korrektiv var der. For alle de andre som etter dom og straff havnet i fremmede miljøer og skulle starte på nytt med Berggravs «Folkedom» og Solem og Arntzens svikstempel på panne og i offentlige papirer - ja, for dem var det heller ikke noe reelt valg. Anonymitet ble garantien for hjem og arbeid.

De problemer som våre barn måtte være påført på grunn av disse forhold, er myndighetenes skyld og ansvar. Bare en offentlig rehabilitering kan rette på det og være grunnlag for vår tilgi-

velse. Jeg tror vi har mere å tilgi enn «de andre». Som Anders Skuterud uttrykte det: Det forelå et sammenbrudd i rettsprinsippet, det som sier at det er lov å ha meninger. Det er handlingene man kan dømmes for. Til overmål er våre barn og barnebarn rammet av forhold de verken var herre over eller hadde meninger om.

Det foreligger som nevnt ingen fyldestgjørende statistikk på dette området. En mulighet er det kanskje at barn (barnebarn) av NS-foreldre bruker sitt opphav som kamouflasje for angst og plager som har andre årsaker. Det er blitt tradisjon å bruke NS til slikt formål. Noe som foredragsholderen også fremhevet i sin omtalte «symbolteori». Under alle omstendigheter burde tesen om åpenhet nå være holdbar, særlig i forhold til det som var Skuteruds ærend: Hensynet til etterslekten. Hans nier-regel, den som forteller at ni av ti ikke bærer ved til ilden, men at det er den tiende som bærer, man merker seg, den er sikkert riktig. Det bedrøvelige er, som vi tillot oss å bemerke under spørsmålsrunden, at nr. 10 enten er skolebokforfatter eller TV-reporter. Typiske er mannen som skaffet seg levebrød som etikettklister, Magne Skodvin, og den halfylte Eivind Berggrav som i sine bestrebelse for å skjule egne feiltgrep, forfattet Folkedommen over NS. Med slike kapasiteter som vedbærere hjelper det ikke å utvide til nitti-regel, er jeg redd.

Det er klart at ærlige søkere og observatører som Anders Skuterud er med på å bringe lys og forståelse. Ikke overalt er det stengrunn. Flere og flere steder byr på vekstmuligheter for de frø som blir sådd. Disse menneskene stiller seg faktisk fortsatt

(Forts. side 6)

Vi er litt stolte

Vi har for moro skyld foretatt en liten optelling av det antall medarbeidere vi har. Resultatet vi er kommet frem til, er at i løpet av det siste halvannet år - dvs. 14 nummer - har i alt 41 skribenter bidratt med artikler til «Folk og Land». Vi har selvsagt ikke regnet med det vi har klippet fra andre aviser og tidsskrifter.

Vi er egentlig ganske stolte av at den lille «filleavisen» vår har en såvidt stor medarbeiderstab. Leserne er forhåpentlig enige med oss når vi sier at det dreier seg om dyktige skribenter også.

RETTELSE:

I nr. 8/90 omtalte vi Sandra Sands brosjyre om «Kristen Samling». Prisen ble oppgitt til kr. 30,-. Riktig pris er imidlertid kr. 5,-.

Gratis brosjyre:

HVORDAN TENKTE DE SOM SLUTTET OPP OM NASJONAL SAMLING?

Særtrykk av artikkel i «Folk og Land» nr. 7/90 pluss Nasjonal Samlings program fåes gratis til utdeling, men vi er takknemlig for noen kroner til dekning av porto og trykningsutgifter om noen har lyst til å sende det. Skriv eller ring til

INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

Postboks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1. Tlf. (02) 19 06 71.

Norske sentrale styringsorganer under okkupasjonen

Tar man for seg okkupasjons-tidens sentrale norske styringsorganer, kan i viktige henseender Administrasjonsrådet, Reichskommissars konstituerte statsråder (fra 25. sept. 1941 titulert ministre) og Quislings regjering fra 1. februar 1942 sees under ett. Dette til tross for at de oppviser betydningsfulle innbyrdes forskjeller. Felles for dem er det folkerettslige grunnlag de hviler på, selv om Quislings regjering på ett viktig punkt skiller seg ut fra forgjengerne. Forskjellene skal belyses senere.

Utenfor denne ramme faller Quislings regjeringsforsøk i april-dagene 1940. I relasjon til den så langt bestående orden blir hans initiativ å betrakte som et statskupp og hans regjering dermed som en opprørsregjering hvis legitimasjon måtte bli å søke i konstitusjonell nødrett. Hva som i nasjonens liv blir anerkjent som det, er i siste instans vel avhengig av suksess eller fiasko. Men så mye står fast at i forholdet til okkupanten betrakter den seg som en *norsk* regjering. Den har hverken bedt om eller fått noe mandat fra okkupasjonsmyndighetene, like lite som den er noe resultat av et avtalt spill med disse. Den blir heller ikke anerkjent av Tyskland, som primært ønsker seg en «dansk» overenskomst med regjeringen Nygaardsvold, subsidiært organer som uttrykkelig henter sin begrensede myndighet fra okkupanten selv, som hjemlet i Haager-konvensjonene. Dette folkerettslige underordningsforhold var ikke Quislings grunnlag i april-dagene. Både derfor og fordi hans regjeringsinitiativ ble av så episodisk karakter, kan det lates utenfor denne betraktning.

Rettsgrunnlaget

Den norske sivile myndighetsutøvelse som begynner med Administrasjonsrådet er autorisert og begrenset av okkupanten, som i henhold til Haager Landkriksreglements § 43 har

den «lovmessige makt» innenfor det okkuperte område. Det er videre uomtvist at en okkupant har folkerettslig adgang til å betjene seg av de personer og organer han selv finner for godt, til ivaretagelse av de rettigheter og plikter som etter samme rett påhviler ham. Han kan for dette formål altså etablere nye styringsorganer bestående av egne borgere, la de gamle - om de er villige - fortsette som utøvere av myndighet delegert fra okkupanten, eller etter eget valg og under samme forutsetning innsette andre borgere av det okkuperte område for ivaretagelse av den nødvendige sivile administrasjon. Slik og ikke annerledes begrunnes Administrasjonsrådets myndighet. Det er i sitt utspring ikke «mere norsk» enn de senere varianter av norsk sentralmyndighet 1940—1945. At det - forøvrig etter opprinnelig tysk initiativ - «oppnevnes» av Høyesterett endrer ingenting ved dette. Høyesterett har ingen konstitusjonell adgang til inngripen i spørsmål vedrørende den utøvende makt eller dennes personalbesetning, men må i tilfelle legge en ren nødrettsbetraktning til grunn. Høyesterett gjør ved sin «oppnevning» rett og slett bare okkupasjonsmakten den tjeneste å utpeke samarbeidsvillige nordmenn til avløsning av Quisling, som den ikke selv like lett og like raskt ville ha funnet frem til. Den påberopte norske interesse i dette endrer ikke forholdet.

Når Hitler den 24. april 1940 utsteder sin «Erlas des Führers über Ausübung der Regierungsbefugnisse in Norwegen» og samtidig utpeker Josef Terboven til «Reichskommissar für die besetzten norwegischen Gebiete», skjer dette overensstemmende med L.kr.reglementets § 43, hvis forbehold om at «landets gjeldende lover skal respekteres, når det ikke foreligger absolutte hindringer herfor» uttrykkelig imøtekommes i Führererlass' § 3. Reichskommissar

Av P. O. Storlid

kan i sin myndighetsutøvelse «betjene seg av» Administrasjonsrådet, hva han også gjør. Klarere kan sammenhengen ikke uttrykkes.

Avsettelsen av Administrasjonsrådet og utnevnelsen av de konstituerte statsråder/ministre skjer på samme grunnlag. En vesentlig komplikasjon og betydelig forskjell melder seg ved Quisling-regjeringens tiltredelse 1. februar 1942. Den er ikke utnevnt av okkupanten, men kommer tvert imot istand etter adskillig tautrekning med denne. Særlig gjør RK Terboven det han kan for å hindre dens tilblivelse og senere kompromitterende og vanskeliggjøre dens arbeid. Helt korrekt oppfatter han den som en uønsket konkurrent til makten. Quislings fremste mål er en fredsslutning, som bl.a. ville bety at hele Reichskommissariatet ville bli overflødig og nedlagt. Dette element av maktkamp var så langt ikke til stede, idet Administrasjonsråd og kst. statsråder/ministre utvetydig var rene ekspedisjonsorganer for Reichskommissariatet og utøvere av myndighet delegert derfra. Dette hindrer ikke at begge kunne ha som motiv ønsket om best mulig å skjøtte norske interesser, og også på mange punkter innla seg fortjeneste av disse.

Quisling legger den største vekt på at hans regjeringsdan-

nelse skal være et *norsk* anliggende. Formelt er den kommet istand etter at de kst. ministre har innlevert sine avskjedsansøkninger til Reichskommissar og samtidig henstillet til NS Fører å stille seg i spissen for «en norsk nasjonal regjering til overtagelse av regjeringsmakten». Forsåvidt en juridisk merkverdighet som det altså er RK's fhv. befullmektigede som slik «henstiller» om forandringen. På forespørsel har Høyesterett uttalt at den finner «ingen avgjørende betenkelighet» ved dette. De lett forståelige innvendinger mot lovligheten henger delvis sammen med Høyesteretts sammensetning, og også med det åpenbare forhold at uten eller mot okkupasjonsmaktens vilje kunne ordningen ikke kommet istand. Dette er innlysende. Denne argumentasjon fører til vurderingen av Quislings regjering som *ulovlig* ut fra norsk statsrett, og stiller den nærmest på linje med 9. april-forsøket. Imidlertid måtte premisset - delegering av deler av okkupasjonsmaktens folkerettslig hjemlede myndighet - videre føre til anerkjennelsen av denne samme regjering som *lovlig* ut fra folkeretten som uttrykt i Haag-konvensjonene. Quisling var imidlertid ikke villig til å godta en slik tolkning, og var på dette ene punkt altså enig med sine motstandere. For ham var det helt avgjørende at hans regjering skulle fremtre som et *norsk* organ.

Virkemåte og resultater

Administrasjonsrådet betonet gjentatt at det hverken var eller ville ansees som noen regjering, men var et rent forvaltningsorgan til best mulig ivaretagelse av norske interesser innenfor rammen av et lojalt samarbeid med okkupanten. Denne seivforståelse endrer ikke noe ved det forhold at det altså er *tysk* myndighet det utøver. I sine bestrebelsers for å beholde sin stilling går det utvilsomt langt utover grensene for det som ville blitt ansett som «tilbørlig», om et NS-medlem hadde foretatt seg det samme. Det er her nok å minne om gjenopptagelsen av driften ved Marinens Hovedverft for Kriegsmarines behov, og av våpenproduksjonen på Kongsberg. Det første skjedde endog mens kampene i Norge pågikk! Det er ikke vanskelig å forestille seg hvorledes forholdet ville blitt bedømt, om det hadde figurert som tiltalepost i en «landssvik-sak».

Uaktet Administrasjonsrådet hverken var eller kunne være noen regjering, minner det i sin arbeidsmåte om en slik: De forskjellige departementsjefer foredrar sine saker i kollegiet, som samlet gjør vedtak, og derved er å anse som solidaransvarlig. Dets virksomhet er en uvurderlig hjelp til okkupanten i den mest kritiske fase av hans etablering i Norge, og om det samlede resultat uttaler Undersøkelseskommissjonen av 1945:

(Forts. side 6)

En umoden mann

Av Hans Olavsén

På meg har Trond Viggo Torgersen alltid virket overfladisk og flere hakk for lettvinnt. Nå har han ved sitt utspill mot besteforeldregenerasjonen bevisst sin umodenhet og sin mangel på forståelse for de større sammenhenger.

Hva er det besteforeldre egentlig representerer? Jo, nett-opp sammenhengen og videreføringen av vårt folks tradisjoner. Også i det gamle bonde-samfunn var det i første rekke besteforeldrene som sto for barneoppdragelsen. Far og mor var opptatt av gårdens drift og hadde lite energi tilovers for barna. Besteforeldrene hadde tradisjonelt krav på å kunne ta det litt roligere, og den roen brukte de på barna. De kunne fortelle dem om sed og skikk, om tidligere tider, om sagn og eventyr. Slik ble vårt folks kulturarv bragt videre fra slekt til slekt.

Det Trond Viggo er livende redd for, er at besteforeldrene skal overføre det gamle kjønns-

rollemønsteret til barna. Men hva var nå egentlig dette mønsteret? En bondekone jeg setter stor pris på, sa det engang slik: Min mann og jeg er fullstendig likestilte. Han bestemmer ute, jeg inne. Og det var det som det foraktede kjønnsrollemønsteret egentlig dreide seg om: En hensiktsmessig oppgavefordeling.

Det heseblesende likestillingsmaset vi opplever i dag, går ut på at alle oppgaver skal fordeles helt likt. Det er et blindspor. Det er klart at oppgavene i dagens samfunn må fordeles annerledes enn før, men de må like fullt fordeles slik det er hensiktsmessig. Det må tas hensyn til såvel evner og anlegg som lyst og interesser. Lysten og evnen bidrar alltid til at oppgaver blir bedre løst. Selvfølgelig finnes det også generelt ulystbetonte oppgaver, og dem er det naturlig å dele likelig mellom seg, men det riktige og hensiktsmessige er å fordele arbeidsinnsatsen og oppga-

vene slik at de passer best mulig til den enkeltes personlighet og forutsetninger.

Når det gjelder kjønnsrollemønsteret, vil besteforeldregenerasjonen med sin mangeårige erfaring og mindre krigerske innstilling til problemene bidra til å modifisere og mildne dagens fullstendig firkantede forestilling om hva likestilling er. Trond Viggo og endel andre vil kanskje ikke like det, men det er slik en sunn utvikling foregår, og resultatet blir til beste for alle.

Men dette med kjønnsroller er bare en del av problemet. Det vesentlige er at sammenhengen ikke brytes, at våre viktige tradisjoner og det beste av vår kultur blir bragt videre. Det er der besteforeldrene kommer inn som et uunnværlig ledd. Om dette leddet fjernes eller brytes, vil vi få en ny generasjon som både vil være rotløs og forvirret. At vårt nye barneombud ikke forstår det, viser at han er fullstendig uegnet for sin stilling.

Det originale hjørnet

– Historiens lys

**Slik er det vel i all historie
at de som ødet fikk sin glorie,
mens de som skapte i sitt ansikts sved
dem fester vi oss lite ved.
Dog tror jeg ganske visst
at disse tause treller
i livets regnskap nok tilsist
som største inntekt teller.**

HaWa

Mennesket i sentrum

Av Hans Olavsén

I «Folk og Land» nr. 9/90 siterer E.L., Oslo, fra de ca. 100 sider som Quisling skrev i fengselet etter at han hadde fått sin dødsdom:

«Det er ikke slik at staten og folket er alt, og individet ingenting. Men slik at visstnok skal den enkelte ofre seg for stats- og samfunnslivet, men statens og samfunnets formål er prinsipielt å utvikle personligheten.»

Aha! vil noen si. Da, på gravens rand, var han altså kommet på bedre tanker. Til det er å svare at Quisling i 1930 i sin bok «Russland og vi» ga uttrykk for den samme innstilling. Her heter det nemlig:

«Når alt kommer til alt, står derfor striden ikke om kapitalisme eller kommunisme, for begge er kapitalisme, og det siste system mer ubarmhjertig og mindre sosialt enn det første. Men spørsmålet er: Social-individualisme eller kommunistisk slavestat? Om det økonomiske system skal være basert på individenes frie produktive virksomhet i kappestrid og samarbeid, eller utelukkende på kollektiv virksomhet med individene

som intetsigende deler i et statsmaskineri. Dette siste system overser den grunn-sannhet i tilværelsen at visstnok er denne menneskelige utvikling bundet til samfundene, men at den skjer gjennom individene og når sitt mål i disse.»

Det er på dette avgjørende punkt at Quislings tenkning først og fremst skiller seg fra den tyske nasjonalsosialismen og den italienske fascismen. Mens disse anså staten som det helt overordnede og var sterkt kollektivistiske, satte Quisling mennesket i sentrum. Det norske folk er langt mer individualistisk preget enn de fleste andre folkeslag i Europa, og Quisling var i så måte helt i takt med sitt folk. Det er det enkelte menneskes lykke som er det sentrale, selv om denne lykke ikke varig kan oppnås på annen måte enn gjennom sosialt akseptable samfunnsordninger. Quisling mente at det sosiale og individuelle med hell kunne forbindes - derav betegnelsen *sosialindividualisme*. Det er en del av oss som beklager at dette ikke ble den offisielle benevnelse på Nasjonal Samlings ideologi.

Hva betyr julen for deg?

Av Andreas Gjerdi

Den berømte maler J.C. Dahl, født 1788, død 1857, var grunnlegger av den nasjonale malerkunst i Norge. Han ville en gang glede sin mor med et maleri han hadde laget. Han var meget spent på hva hun ville si om maleriet. Hun stod lenge og betraktet gaven hun hadde fått av sin sønn. Men omsider sier hun stilt og uttrykksfullt til ham: «Det var en usedvanlig vakker ramme. Den må ha kostet meget!»

Denne lille episode leder vår tanke inn i et meget brennaktuelt forhold i vår julefeiring. Også julen har sin ramme. Det må nødvendigvis være slik. Og det er vi mennesker som lager rammen om denne høytid. Det er selvfølgelig ikke galt å gjøre det så hyggelig og festlig som mulig i hjem og menighet når julen skal feires. Det er både riktig og naturlig at vi skaper en vakker og verdig ramme om feiringen av den største begivenhet i menneskeslektens historie - Jesu komme til verden.

Men hva er det som oppstår oss mennesker mest? Er det de overdådige julebord som det er blitt så alminnelig å arrangere i tiden før jul, og som ikke har noen hjemstavsrett i en sann juleforberedelse? Er det gavene, som riktignok har en symbolsk mening, og alt det andre som hører julens ramme til som oppstår oss mest? Eller er det selve bildet?

Det vil si julens mektige innhold og det himmelske budskap. Dessverre er det for mange mennesker bare rammen som har noen mening, interesse og

betydning. Det er mennesker som ikke har fått øye på bildet og dets rikdom og skjønnhet. De har ikke fått sine ører opplatt for julebudskapets dype og rike toner. Skal julen bli det den er ment å være for den enkelte, så må julens toner få lov til å trenge inn i sjel og sinn. Grunntonen i julens budskap er evangelietonen: «Dere er idag en frelser født». Med evangelietonen i hjertet, og med den samme tone som frelsende og ledende kraft i det personlige liv og i tjenesten for Herren, får julen en enestående og endegyldig betydning, med kjærlighet, glede og fred som Åndens frukter. Jesus kom i tidens fyller som verdens lys og som verdens Herre. Men foruten evangelietonen som innebærer Gud.

gledestonen, er der også en sorgens tone i julebudskapet. Denne har fulgt kristenheten gjennom alle århundrer. Egentlig er vel sorgens tone uttrykk for Guds sorg over en vrang slekt. Jesus ble lagt i en krybbe, da der ikke var rom for ham i herberget. Krybben er symbolet på de kår som skulle bli Jesus til del her på jord. Den var også et varsel om de kår som skulle bli den kristne kirke til del.

En tredje klar tone i julebudskapet er lovsangstonen: «Ære være Gud i det høyeste og fred på jorden...». Lovsangen må ha sin plass i alt levende kristenliv. Den må begynne her i ditt og mitt liv, for en gang å kunne lyde fulltonende i herligheten hos evangelietonen som innebærer Gud.

Gledelig julehelg.

Julehilsen fra Kath

Du er en vandrør på livets vei og vet ikke hvor den vil føre deg. Snart går det oppad snart går det ned. Så er du i kamp så er du i fred. Men over deg våker en Faders ånd. Han holder deg trygt i sin sterke hånd.

En riktig god jul og godt nytt år

ØNSKES ALLE VÅRE MEDLEMMER OG LESERE. STYRET I INO og REDAKSJONEN

Den lille forskjellen

Biskop Maroni ble under okkupasjonen nødt til å gå av ca. et halvt år før pensjonsalder. Dette skyldtes at hans politiske preker var så pro og anti at de ikke kunne tolereres.

En tid etter at dette var blitt kjent, møtte Kai Normann på gaten i sin fødeby - Kristiansand

- en gammel venn fra Oxfordgruppen som fortørnet spurte: «Hva er det du har gjort med biskop Maroni?» «Jeg», sa Kai forundret. «Ja, vi vet jo alle at du er presteleder.» «Jeg», sa Kai igjen, «jeg er jo presseleder.» Slik kan baker rettes for smed på tynt grunnlag. Dorethea

MÅNEDENS PERNILLE:

Et brev med italiensk fri-merke ligger og venter på Gullet da hun kommer hjem. «Det er sikkert fra Eli», sier hun mens hun åpner det, «jeg har ventet på brev fra henne helt siden hun i begynnelsen av september reiste til Italia for å perfeksjonere seg i italiensk.» Hun leser en side av brevet, så ser hun opp fra det, og sier med sint stemme: «Der har vi det! Eli kommer snart hjem igjen. Hun hadde regnet med å få seg noe å gjøre ved siden av for å strekke medbragte penger lengst mulig.»

«Det er vel ikke så lett,» avbryter jeg, «det er vel arbeidsløshet i Italia også.»

«Jo det er det nok der også,» svarer Gullet, «men Eli har veldig gode sproglige kvalifikasjoner, det er jo reiseliv hun tar sikte på, så det er ikke total

mangel på ledige stillinger som er årsaken. Hun valgte å søke slike hvor det var ønske om personlig fremmøte. Hun måtte velvilje inntil det kom for dagen at hun var norsk, og så var det mangelen på EF-medlemskap som sto hindrende i veien for ansettelse.»

«Ja,» sier jeg, «så dukker EF-saken opp igjen. Vet du, nederlaget fra 1972 sitter enda i meg. Jeg vet ikke hvor mange trapper jeg slet den siste måneden før avstemningen som budbringer for Europa. Og jeg hadde nistepakker med i kåpelommene da jeg sto og delte ut ja-stemmesedler hele avstemningsdagen, jeg var bare borte i nødvendig ørend. Men det hjalp ikke at det var nesten niitti prosent ja-stemmer i vår krets.»

«Og nå kan du bare sitte og

vente med hendene i fanget,» sier Gullet, «mens politikerne på nei-siden vifter med nei-flaggene, og de som er for Europa ikke helhjertet våger å tone flagg av redsel for kanskje å bli arbeidsløse ved neste valg.»

«Det var engang ordet statsmenn ble brukt,» innskyter jeg, «men stajsmenn og ditto kvinner er i alle fall her til lands en utdødd rase. Men det hele er så usannsynlig. Vi må jo her til lands føle oss som et spesielt utvalgt folkeslag, ett som står over vanlige europeere. Ta nå bare følgende eksempel som nå har kommet for dagen: I 1945 henstilte det internasjonale Røde Kors til Norge å stanse den særnorske forfølgning av dem som hadde meldt seg til samaritan-tjeneste innenfor rammen av det tyske Røde Kors. I Henri Du-

nants ånd hadde de utført barmhjertighetstjeneste. Men Norge visste bedre, caritas inter armis måtte ikke utøves mot hvem som helst. Lover med tilbakevirkende kraft er utenkelig for enhver sivilisert rettsfølelse, men Norge visste bedre.»

«Fortsett,» sier Gullet, «du har mere på hjertet.»

«Det er årtier siden fransk-menn og tyskere rakte hverandre hendene etter to forbitrede verdenskriger,» fortsetter jeg, «og ble kjernen i europeisk forståelse. Her til lands har vi ikke kommet så langt som til nasjonal forståelse. Bare en elite fra den seirende part arbeider for forsoning uten knefall.»

«Men,» avbryter Gullet, «la oss nå se litt bakover. Hvor startet tilløpene til norsk åndsliv på hellet av den 400-årige natten,

som Henrik Ibsen i Peer Gynt lar en galning i sinnssykeasylet i Kairo kalle Dansketiden. Jo, i Kjøbenhavn, var det ikke Det Norske Selskap de kalte det, de norske som studerte der i uheldighet.»

«Og hvor kom det liv i norsk malerkunst,» fortsetter jeg, var det ikke i Düsseldorf? Og har ikke Paris, Roma, Berlin og andre byer i Europa spilt en enorm rolle for norsk åndsliv. Du vet det like godt som jeg, så jeg skal ikke gå i detaljer, og dessuten er det andre jeg burde si dette til enn til deg, men jeg får dem neppe i tale.»

«Og så med ett er Europa bare skrekkelig og gru,» sier Gullet. «Kanskje det ville gå lettere hvis Norge søkte om å bli den 51. delstaten i USA,» føyer hun til med et flir. Pernille

Troll, vær deg selv nok

EUROPAS FORENTE . . .

(Forts. fra s. 1)

finansvesen, næringsliv og samferdsel. Ved siden av en representant for presidenten skulle det i hvert utvalg sitte representanter for minst fire medlemsstater. Hvert medlem i utvalget skulle ha en stemme.

Presidenten skulle ikke kunne begynne krig eller slutte fred uten med forbunds dagens samtykke.

Det er helt tydelig at dette utkastet bærer preg av ønsketenkning fra Quislings side. Han har hverken fullført det eller brukt det på noen måte. Hans «Entwurf Europa-Pakt» som virkelig ble lagt frem for ledende tyske personer, er langt mer realistisk, selv om også det så absolutt lå på grensen av hva det kunne tenkes å få Tyskland til å godkjenne. Men det nyoppdukede manuskriptet er like fullt meget interessant fordi det så klart forteller hva Quisling egentlig kunne tenke seg hvis han hadde hatt mulighet for å få det som han ønsket.

Norske sentrale . . .

(Forts. fra s. 4)

Det er på det rene at ved dets fratreden hadde tyskerne norsk arbeidsliv, norsk produksjon og norsk næringsliv i det hele under sin kontroll. En har dog overalt det inntrykk at rådet eller de enkelte medlemmer ved protest, forhandling eller forhaling har verget norske interesser så langt det praktisk lot seg gjøre. Rådet administrerte i et beseiret land, og det var ikke mulig med de maktmidler tyskerne hadde av militær, politisk og finansiell art å føre en uavhengig politikk i forhold til tyskerne.

Det «inntrykk» som her i formildende retning tilkjenngis, kan selvfølgelig også gjøres gjeldende ved bedømmelsen av de senere styringsorganer, likesom den faktiske situasjon som beskrevet i siste passus var den

Veteran fyller år

En trofast kampfelle og medarbeider gjennom mange år, Katharina Aall Normann, Oslo, fyller 15/12 89 år. Med artikler, brosjyrestoff, dikt og hilsninger har hun bidradd til å spre sitt eget og vårt livssyn med skarp penn og humor siden Quisling kalte til innsats i 1933. Hennes sjarmerende telefonsamtaler er også vel kjent. Vi gratulerer og ønsker henne fortsatt gode år.

Folk og Land, INO.

samme også for disse. Målestokken for dem ble allikevel radikalt forskjellig fra den her anvendte. Enda får man etter den innledende oppsummering si at det gjensto lite for disse å gjøre in puncto assistanse til tysk krigføring.

De konstituerte statsråder/ministre står i forholdet til okkupasjonsmakten i nøyaktig samme stilling som Administrasjonsrådet, hva rettsgrunnlaget angår. Imidlertid fremtrer i almenhetens bevissthet her delegerings- og dermed underordningsforholdet adskillig klarere, da Administrasjonsrådet som «oppnevnt av Høyesteret» i manges øyne utvilsomt tok seg mere «norsk» ut enn det i virkeligheten var. Om disse kst. statsråder/ministre kan klart sies at de i saklig henseende stod meget sterkt som fagfolk med høy og velprøvet kompetanse på sine respektive områder. Uten tvil innla også flere av dem seg betydelig fortjeneste av norske interesser. Når det gjelder arbeidsmåten, opptrer de ikke som Administrasjonsrådet som solidaransvarlig kollegium, idet hver enkelt av dem i prinsippet er individuell «Befehlsemfänger», bare ansvarlig for sitt eget departement, og bare overfor Reichskommissar. Nødvendig interdepartementalt samarbeid i mange enkeltsaker endrer ikke denne grunnleggende forutsetning.

Ministrene i Quislings regjering fra 1. februar 1942 er for flertallets vedkommende identiske med de fratredende kommissariske, på hvis henstilling den nye ordning altså formelt kommer i stand. I tiden frem til mai 1945 skjer enkelte utskiftninger, likesom dødsfall forårsaker to nybesetninger. Her har man for første gang igjen med en regjering å gjøre, i den forstand at den utad opptrer som kollegium, men med den vesentlige modifikasjon som fører- og ansvarsprinsippet innebærer. Denne regjering har ingen utenriks- eller forsvarsminister, hvorved også formelt bekreftes den vesentlige begrensning av dens myndighetsområde som i og for seg allerede ligger i det faktum at landet er okkupert. En faktisk vetoret overfor dens beslutninger ligger også hos Reichskommissar. Allikevel er Quislings regjering bemerkelsesverdig, idet han i det tyskokkuperte Europa er den eneste som oppnår denne begrensede myndighetsoverføring fra okkupanten. Dette tross for at Quisling fra tysk side notorisk er blitt ført bak lyset med hensyn til den videre utvikling i retning av en virkelig selvstendig norsk regjeringsmakt og fredsslutning med Tyskland. Med den avgjørende begrensning som ligger i situasjonen kan den på helt annet vis enn de kommissariske ministre opptr

som reell motspiller overfor tyske myndigheter, og har i mange saker gjort det, til ivaretagelse av norske interesser. Innenfor den ramme situasjonen setter, beror dens relative tyngde, i tillegg til medlemmenes saklige kompetanse, vel i første rekke på personen Quisling: Etter at Tyskland hadde fastlagt som offisiell Führer-politikk samarbeidet med Quisling og også offentlig hadde gitt ham vidtgående løfter for fremtiden, ville hans avgang eller tvungne fjernelse fra stillingen som ministerpresident bety et prestisje- og troverdighetstap også overfor samarbeidspartnere i andre land, og noen gevinst stående i rimelig forhold til dette kunne ikke regnes med. Antagonismen Quisling-Terboven beveger seg derfor innenfor en ramme som ingen av dem kan frigjøre seg fra. Vel nok kan Terboven i mange stykker sabotere eller direkte hindre Quisling-tiltak, uten at Quisling kan gjøre noe ved det. Ikke på noe tidspunkt får Quisling seg til å gå av - skjont han i alle fall i ett tilfelle truer med det - ut fra det resonnement at Reichskommissar, om han får helt fritt spill, vil kunne gjøre forholdene enda svært mye verre og vanskeligere enn de alt er. På sin side må Terboven finne seg i adskillig obstruksjon og egenrådighet fra Quisling-regjeringens side, noe diverse rapporter og notater om antityske tiltak, forhaling og forsømmelser taler sitt tydelige sprog om. Risikere at hele ordningen bryter sammen kan Terboven ikke. Innenfor den ramme den militære okkupasjon i seg selv satte, er det derfor en rimelig slutning at Quislings regjering mere enn de to foregående styringsvarianter var en belastning og hindring for den okkupantens absolutte maktutfoldelse som ellers var vanlig i det okkuperte Europa.

Merkelig glemsomhet . . .

(Forts. fra s. 8)

aldri sett det, eller de kunne ikke «erindre» noe om dette. I Utenriksdept.'s arkiv ligger altså bevis for deres uriktige forklaring i retten. Man hadde kjennskap til dette, og dokumentet kunne vært fremlagt i retten, men det skulle holdes skjult. Det passet ikke at folk fikk rede på den rette sammenheng, for det ville gå ut over dem selv. Tenk på alle dem som ved deres propaganda utførte handlinger mot norsk og internasjonal lov og rett, som ble skutt eller havnet i tysk fangenskap. Nå vil man ha erstatning fra Tyskland, men man har ingen krav der, ansvar kan kun gjøres gjeldende mot London-regjeringen.

B. Aarberg
(Klippet fra «Samfunsliv»)

Sammenbrudd i . . .

(Forts. fra s. 3)

til for hugg. Deres sans for «fair play» og intellektuell redelighet får dem allikevel til å bryte ut. Vi er dem meget takknemlig. De mener oftest at vi har et politisk syn som er dem meget fjernt. Jeg vil anbefale dem - og alle andre som ikke kjenner det - å lese NS-programmet fra 1934 som ble tatt inn i forrige nummer av Folk og Land. En rekke av de goder vi i dag ser på som selvsaute, hadde vært gjennomført før krigen om det hadde stått til oss. Kanskje er ikke avstandene så store allikevel.

Jeg ber om tilgivelse for at dette referatet er blitt mere mine tanker enn foredragsholderens foredrag. Kanskje er det slik det skal være. Det bærer jo bud om at Anders Skuterud på en særdeles dyktig måte har behandlet forhold som engasjerer. Han fikk fortjent applaus og kommenterte senere en rekke innlegg fra salen.

Fru Katharina Aall Normann hadde sendt en hilsen til møtet med en varm anbefaling av Bodil Stenseths bok om Cally Monrad. En anbefaling jeg gjerne slutter meg til, ikke minst etter å ha fulgt Stenseths uredde opptreden i Brigte Jenssens TV-program, bokstavelig talt fredag 19/10.

HaWa

Tore Hamsun ser . . .

(Forts. fra s. 2)

lelse og kraft i henstillingen om å benåde disse menneskene som hun oppfattet som naboer av Nørholm, og hadde tårer i øynene av bevegelse og nervøsitet. Men Terboven var kald og urokkelig.

Da de to reiste seg for å bli kjørt tilbake med tilsynelatende uforrettet sak, vekslet Terboven og Latza noen ord som Hamsun ikke oppfattet. Men i bilen snudde Latza seg og sa. - «Vi skal se om det ikke kan gjøres noe med dommen over de to yngste.»

Et års tid etter var Tore innom lydfilmavisen på Carl Johan Teatret. Her fikk han se et

Et farende folk . . .

(Forts. fra s. 3)

allikevel en mulighet. Familiene samles og litt tid er det mellom gaveutdelingene og lekkeriene. La oss bruke den tiden godt. La oss snakke litt om hva et godt liv er og hvilket ansvar et menneske har for seg selv og det samfunn det er en del av. La oss unne oss å slite litt på godstolen. Mye godt kan forberedes i den.

Vi ønsker våre lesere og venner en GOD JUL med tid også til ro og ettertanke.

intervju med en av de to unge som ble reddet dengang. Han fortalte at joda, han var blitt benådet, han hadde satt sin lit til Vårherre . . .

Tore Hamsun filosoferer til slutt litt over kravet til anger og kommer til at botferdighet skal ha den grense som livet selv har satt. Hva er vunnet ved at et menneskes stolthet blir knekket? Kan man angre på at man er den man er, og den man var? Angre?

Tore Hamsun: «Efter år og dag»
Gyldendal Norsk Forlag

Sopp og råte i . . .

(Forts. fra s. 1)

det hadde Londonkretsen lagt opp til. Men det gemene skuespill som ble fremført i rettsak etter rettsak over det ganske land, var mere enn folkets dom. Det var det personifiserte hat, biskop Berggravs private folke-dom. Det var London-gjengens velregiserte defensorat for egen skam og det var hjemlige jurister og stortingsmenns desperate dekkoperasjoner av vakling og samarbeide i vanskelige år.

På skansen står nå et fåtall gjenlevende av disse. Deres ånd svever ennå som slunkne balleronger over vannene. Gassen som holder dem oppe, men stadig må etterfylles på grunn av rifter og sår, kommer fra professor, dr. landssvik, Magne Skodvin. Hans gassverk er ikke utømmelig får vi håpe, men seiglivet, og professoren tar lite hensyn til at nye «oppdagelser» har gjort hele fabrikkens passé. Hans opptreden i TV i forbindelse med hans siste bok var patetisk. Han minnet om en stasjonsmester som vinker etter det siste tog på en nedlagt bane.

På samme måte som sannheten og virkeligheten innhentet det vaklende og udugelige system i øst, så vil også historiens dom innhente dem som med «kunster og knep» har forfalsket historien for å unngå dens dom. Vi har en meget sterk mistanke om at det er gått sopp og råte i deres byggverk.

AVERTER I

FOLK og LAND

Mye, men ikke bare . . .

(Forts. fra s. 1)

stemme. For det første var hun den gang 16, muligens akkurat såvidt fylt 17 år, og man måtte være 18 for å komme med i den kvinnelige arbeidstjeneste. For det annet fantes det ingen kvinnelig arbeidstjenesteleir nord for Trøndelag. For det tredje forteller hun selv at hun i Balsfjord ble mottatt av en NSUF-jente fra Oslo. Det riktige er nok at Hanna Kvanmo deltok i en av NSUF's Landtjenestes mange onnehjelpleire, og det var jo

ikke nettopp de mest passive jentehird- og unghird-medlemmer som var med i dem. Det virker som om Hanna Kvanmo forsøker å komme seg vekk fra sin tilhørighet til NSUF. Hvis det er tilfelle, lyder mitt spørsmål slik: Mener hun virkelig at det er mindre diskriminerende å ha arbeidet for og med tyskerne enn å ha deltatt i en organisasjon som hadde som sitt uttalte formål å oppdra ungdommen til fedrelandskjærlighet og nasjonalstolthet? Har hun virkelig uten reservasjoner slukt seierherrenes hensiktsmessighetsjus som gikk ut på at aktiv innsats for tyskerne var godtagbart,

mens medlemskap i NS under enhver omstendighet måtte straffes? At det var «praktiske» grunner for å trekke en slik grense, er jeg fullt klar over, men at et fornuftig menneske som Hanna Kvanmo skulle være villig til å godta det som et moralsk riktig prinsipp, har jeg vanskelig for å tro.

Jeg skriver ikke dette for å legge sten til Hanna Kvanmos byrde, men for å lette byrden for titusener av andre, rent bortsett fra at dette ikke burde vært en byrde i det hele tatt.

Men tross disse innvendinger anbefaler jeg flest mulig NS-folk å lese denne boken.

VENNEGAVER

TIL «FOLK OG LAND»

Vi kvitterer denne gang for tilsammen kr. 22.660.-

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

F. R. Danmark	Kr. 50.-	E. S., Vuku	Kr. 100.-	K. R., Kongsvinger	Kr. 150.-
S. L. Våler i Soler	Kr. 200.-	S. H., Sandefjord	Kr. 50.-	L. O., Arneberg	Kr. 70.-
T. B. T. Oslo	Kr. 300.-	Ø. L., Oslo	Kr. 70.-	J. F., Sverige	Kr. 140.-
F. J., Spania	Kr. 1.040.-	S. M., Mundheim	Kr. 70.-	O. T., Snarøya	Kr. 100.-
Motstandsmann, Mosjøen	Kr. 500.-	K. K., Kristiansand	Kr. 100.-	I. S., Nore	Kr. 1.500.-
Hjemmefronter, Mo	Kr. 500.-	L. B. M., Hosle	Kr. 100.-	R. N., Oslo	Kr. 500.-
I. A., Oslo	Kr. 150.-	A. F., Kristiansand	Kr. 70.-	N. L., Dale	Kr. 170.-
J. R. Ø., Sarpsborg	Kr. 150.-	O. N., Kvanne	Kr. 500.-	L. S., Oslo	Kr. 100.-
H. O. H., Porsgrunn	Kr. 50.-	O. T. T., Sandnes	Kr. 200.-	N. D. T., Bergen	Kr. 100.-
J. A. V., Haugesund	Kr. 150.-	G. G., Rygge	Kr. 350.-	R. O., Rolvsøy	Kr. 70.-
K. B. R., Moidjord	Kr. 200.-	O. T., Minde	Kr. 50.-	A. Aa., Arneberg	Kr. 70.-
K. S., Skien	Kr. 100.-	O. H., Våler	Kr. 70.-	Ø. M., Oslo	Kr. 4.290.-
K. C., Skårer	Kr. 200.-	A. B., Billingstad	Kr. 50.-	O. Å., Sunndalsøra	Kr. 500.-
T. H., Trondheim	Kr. 550.-	O. K., Husøysund	Kr. 150.-	E. H., Kolsås	Kr. 150.-
M. A., Ålesund	Kr. 200.-	S. K., Gran	Kr. 100.-	J. S. H., Øvre Rendal	Kr. 70.-
A. B., Båstad	Kr. 70.-	L. C., Moelv	Kr. 350.-	A. I., Bekkestua	Kr. 50.-
H. O., Siljan	Kr. 20.-	F. J., Sigerfjord	Kr. 50.-	E. H., Minde	Kr. 350.-
B. Ø., Sunndalsøra	Kr. 70.-	O. K., Kristiansand	Kr. 100.-	G. S., Bjonerøa	Kr. 20.-
O. Ø., Oslo	Kr. 100.-	T. E., Oldersletten	Kr. 150.-	R. B., Halden	Kr. 100.-
H. S., Elverum	Kr. 130.-	O. E., Grimo	Kr. 100.-	R. S., Utey	Kr. 170.-
K. J., Lysaker	Kr. 500.-	F. T., Sollihøgda	Kr. 850.-	T. H., Trondheim	Kr. 935.-
A. S. K., Eidanger	Kr. 500.-	J. S., Steinkjer	Kr. 200.-	S. O. L., Mehann	Kr. 50.-
H. L., Skodje	Kr. 100.-	J. H., Lørenskog	Kr. 200.-	N. N.,	Kr. 100.-
O. R., Sandnes	Kr. 70.-	O. S., Trondheim	Kr. 100.-	H. K., Tøyenhaugen	Kr. 100.-
A. H., Arendal	Kr. 70.-	M. H., Skollenborg	Kr. 250.-	E. T., Rømskog	Kr. 70.-
A. E., Snarøya	Kr. 350.-	K. R., Oslo	Kr. 50.-	C. W. E., Borgenhaugen	Kr. 150.-
E. S., Tyskland	Kr. 40.-	O. S., Larvik	Kr. 100.-	A. T., Kristiansand	Kr. 150.-
K. B., Sagstua	Kr. 50.-	S. L., Viksdalen	Kr. 50.-	J. F. A., Valle	Kr. 50.-
O. W., Haugesund	Kr. 155.-	A. L., Lillestrøm	Kr. 70.-	D. S., Torvik	Kr. 250.-
H. S., Hallingby	Kr. 70.-	A. N., Åsvang	Kr. 20.-	G. W., Ås	Kr. 50.-
M. W., Oslo	Kr. 50.-	N. W., Viggja	Kr. 100.-	I. T., Sverige	Kr. 140.-
O. N. T., Lena	Kr. 20.-	E. B., Nes Hedmark	Kr. 50.-		
M. O. N., Fåvang	Kr. 370.-	K. R., Hafsfjord	Kr. 50.-		

BOKTJENESTEN

Postboks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1. Telefonbest.: (02) 19 06 71°

.... eks. QUISLINGS FORSVARSTALE, Nummerert praktutgave	kr. 150,-
.... » QUISLINGS FORSVARSTALE, Billigutgave	kr. 45,-

Serien «SUPPLEMENT TIL OKKUPASJONSHISTORIEN»:

.... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
.... » Odd Melsom: NS og fagorganisasjonen	kr. 50,-
.... » Odd Melsom: Fra kirke- og kulturkampen	kr. 50,-
.... » Einar Syvertsen: Også dette bør være sagt	kr. 50,-
.... » ALLE 4 BIND:	kr. 150,-
.... » A. I. Bru: Professor på ville veier	kr. 50,-
.... » A. I. Bru: Her er London	kr. 60,-
.... » Adolf Hoel: Universitetet under krigen	kr. 25,-
.... » Finn Kjelstrup: Den norske kapitulasjon	kr. 20,-
.... » Per Lie: Sannheten om Telavåg-affæren 1942	kr. 15,-
.... » Sigurd Mytting: Politisk dømt	kr. 35,-
.... » Kai Normann: Diktene Laurbærkransen	kr. 20,-
.... » Arne Tellefsen: Når forsvaret forfaller	kr. 25,-
.... » Arne Stornes: Spor i vår nære historie	kr. 115,-
.... » Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 218,-
.... » Trygve Engen: Jeg er ingen landssviker	kr. 35,-
.... » H. Franklin Knudsen: I was Quislings Secretary	kr. 55,-
.... » Arne Stornes: Sataniske glør	kr. 115,-
.... » Sundra Sand: Hva var Kristen Samling?	kr. 5,-
.... » Sundra Sand: Noen erindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-

«OPPGJØRET» BEDØMMES:

.... eks. Forbundet: Gi oss rettsstaten tilbake	kr. 5,-
.... » Forbundet: § 104. Mere lys over rettsoppgjøret	kr. 10,-
.... » Pastor A. E. Hedem: Quo vadis Norvegia	kr. 30,-
.... » H.r.advokat Albert Wiesener: ASTRID D.D.D.	kr. 100,-
.... » Roald A. Nielsen: «Solbris Ohoi!»	kr. 100,-
.... » H.r.advokat Albert Wiesener: Lys over landssvikoppgjøret	kr. 145,-

FRONTKJEMPERNE:

.... eks. Svein Halse: Mot sammenbruddet	kr. 238,-
.... » Schreiber: Kampf unter dem Nordlicht	kr. 200,-
.... » R. Schulze-Kossens: Militärischer Führernachwuchs der Waffen-SS. Die Junkerschulen	kr. 250,-
.... » Die lettischen Divisionen d. Waffen SS	kr. 180,-
.... » Die deutsche Gebirgstruppe	kr. 200,-
.... » Schwager: Im Herzen die Heimat	kr. 95,-
.... » Peter Strassner: Europäische Freiwillige. Panzerdivision Wiking	kr. 200,-
.... » Heiteres aus dem Brotbeutel (Anekdoter m.v.)	kr. 160,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til: Postgiro 5 15 46 38. Bankgiro 6063.05.01248 eller ved sjekk, i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik: .....

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

FOLK og LAND

Skritt for skritt nærmere sannheten

Den stadige og jevne strøm av bøker med emner fra okkupasjonstiden og hva som dermed står i forbindelse, viser med all tydelighet at dette er problemer som vårt folk på ingen måte er ferdig med. Utgangspunktet i 1945 var et fullstendig ensidig seierherrestandpunkt som fordømte en del av befolkningen til evig fortapelse. Nesten alle de bøker som nå kommer, bidrar i større eller mindre grad til å endre eller ihvertfall til å modifisere dette syn. Bit for bit bygger det seg opp en vurdering langt mer avbalansert enn tidligere. Folks øyne åpnes gradvis for det faktum at også taperne hadde gode grunner for sine synspunkter. Guds kvern maler langsomt, men den maler.

Mitt land?

Den absolutt innvandringsvennlige direktøren for Innvandreretaten i Oslo, Johannes Jaastad, er kommet i skade for å ytre noen kritiske bemerkninger om innvandrernes kravmentalitet. Straks blir han angrepet fra innvandrerehold som om han har gjort seg skyldig i noe moralsk forkastelig. Det skjedde bl.a. i Antenne 10 tirsdag 23/10, der en meget aggressiv innvandrerepresentant gikk løs på Jaastad i kjent stil. Vi skal ikke blande oss bort i krangelen mellom disse to innvandringsvenner, men bare trekke frem at Jaastad ble breidret ut på han i en artikkel hadde brukt uttrykket «mitt land» om Norge. Så vet vi det. Heretter er det altså ren «rasisme» når vi nordmenn omtaler Norge som «vårt land».

Ny suksess for Hamsundagene

Årets Hamsun-dager - de femte i rekken - ble avsluttet i Hamarøy 12. august og ble i følge Bodø-avisene en ny stor suksess. «Arrangementet har fått et langt mer internasjonalt preg enn før, noe som viser hvor kjent det er blitt ute i verden. Kunstnere, både norske og utenlandske, står formelig i kø for å komme til Hamsun-dagene» beretter Nordlandsposten. Avisen omtaler også at Hamsun-selskapet har rukket å bli landets største litterære selskap i løpet av bare to år. Den tyske maleren Rudolf Reiter, som var hovedutstiller under Hamsun-dagene

for fire år siden, arrangerte sist påske Hamsun-dager i München, og Nordlandsposten skriver at det nå arbeides med å få arrangert Hamsun-dager i København. Den store Hamsun-beundrer, skuespilleren Horst Tappert - verdenskjent som politimann «Derrick» - møtte også opp på Hamarøy for å overvære Hamsun-dagene. «Forøvrig strømmer turister fra hele verden til Hamsun-dagene» uttaler lederen for årets Hamsun-arrangement.

John Sand

Betal kontingenten!

Med dette nummer følger en postgirotalong til bruk ved innbetaling av bladpengene for 1991. Hvis du makter det, så send også svært gjerne med en «vennegave», stor eller liten. Vi er i vårt arbeide for å spre opplysning om vår sak svært avhengig av disse gavene. Hvis du også kan greie å tegne en ny abonnent, er det storveies.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag, tirsdag, onsdag og torsdag kl. 11—15.

Postadresse: POSTBOKS 924 SENTRUM, 0104 OSLO 1.

Kontoradresse: ENERHAUGSPLASSEN 4, OSLO. TLF.: (02) 19 06 71.

Nygaardsvold ikke berettiget til å føre krig

Tirsdag 6. august 1940 skrev fylkesmann, høyesterettsadvokat Harald Holte følgende i «Dagsposten» i Trondheim:

Å bevise tidspunktet for en krigs begynnelse og slutt er i rettslig henseende nødvendig. Dype endringer i den rettslige tilstand følger herav. Enkelte lover suspenderes og andre trær i kraft under en krig. Okkupasjonsrettigheter og forpliktelser under invasjon og krig er delvis av annet omfang etterat våpnet er nedlagt.

Norge kom i krig med Tyskland den 9. april i år. Krigen opphørte den 9. juni 1940 da våpnene i Norge ble nedlagt. Den tyske krigserklæringen av 25. april får i denne forbindelse ikke betydning. Vårt folks standpunkt før krigen var ube-

tinget nøytralt.

Så langt vårt folk evnet ble denne linje holdt. Nøytralitet tjener fredens opprettholdelse. Det norske folk har aldri - og under ingen omstendigheter på konstitusjonell vis - hatt allianse, avtale med Storbritannia. Vi har aldri gått med på å engasjere oss i verdenskamp. Sympatier og vennskap er ethvert menneske berettiget til å slutte etter egen prøvelse og samvittighet. Ovenfor okkupasjonsmakten plikter nå enhver i Norge ikke å utvise noen form for fiendtlig handling. Om nordmenn i utlandet velger å gå i krig for Storbritannia er det en frivillig sak.

Norge som stat bindes ikke. Hverken kongen eller regjeringen Nygaardsvold er berettiget til å la den norske stat være krigførende for Storbritannias sak. Storbritannia har intet rettskrav på at så skal skje. Ingen av de krigførende makter har krav på at vårt folk trekkes inn i Europas og verdens uløste spørsmål for hvilke krig føres. Det norske folk har nå krav på ikke å bli trukket inn i bitterheten, villheten og ødeleggelsen.

Vårt folks heder og værdighet idag - da vårt land er okkupert - er ikke knyttet til kamp, men til fredelig arbeide. Vi plikter å undgå konflikter, men har rett og plikt til å hevde våre krav i henhold til folkenes rett.

Harald Holte

Da Stortinget bøyde kne

Av E. L., Oslo

Hvorledes foregikk utviklingen i Norge etter den tyske besettelse? Fra mil.org. sjefen i Stavanger og Rogaland, høyesterettsadvokat, kaptein K. Kluges bok, «Holder vi mål?», hitsettes følgende:

«Stortinget lot seg under forhandlingene med Terboven drive fra skanse til skanse, og det var klar til en temmelig betingelsesløs kapitulasjon.

27. juni 1940 sendte Stortingets presidentskap vår konge en henstilling om å abdisere. Samtidig ga det tyskerne en erklæring hvori det forpliktet seg til å søke å utvirke stortingsbeslutning for Kongens avsettelse, hvis han ikke imøtekom henstillingen. Videre undertegnet presidentskapet et bønneskrift til Hitler om å vise tysk høysinn og gi oss fred. Jfr. Granskningskommisjonen side 251—253. Disse bedrøvelige skritt tok ikke presidentskapet på egen hånd. Der ble konferert med partiførerne og med andre fremtredende tingmenn, jfr. Granskningskommisjonen side 291, og vi må visst regne med som gitt at et solid stortingsflertall var sikret for kapitulasjon etter denne linje.»

«Noe bedre bilde etterlater heller ikke tyskernes forhandlinger med Stortingets partigrupper i september 1940. Det ble ved prøvevoteringer innen de enkelte fraksjonsgrupper konstatert et flertall på 90 á 100 tingmenn for kapitulasjonslinjen. Jfr. Granskningskommisjonen side 292. Riktignok var

der nå ikke lenger noe flertall for Kongens avsettelse, kun for suspensjon av hans rettigheter inn til fredsslutningen. Men denne lille nyanse spilte liten rolle, hva også Granskningskommisjonen klart påviser. Det var Terboven som i sitt hovmod slo det ynkelige spill overende. Jfr. Granskningskommisjonen side 274.

I sannhetens navn må det tilføyes at intet politisk parti står med eneansvar for disse van-

ærende forhandlinger. Der var mer eller mindre utpreget nederlagsstemning innen alle leire hos disse partipolitikere. Kun minoriteter formådde å holde hodet rankt. Man hadde gjort levstandard til livets mål og tilværelsens mening. Med et slikt ideal kunne en ikke vente fastere holdning når det røyntet på.

Som Granskningskommisjonen fremhever på side 292: «Stortinget i 1940 ble ikke noe nødanker i farens stund.»

Fra «Romsdals Budstikke» 11/5 1948:

Merkelig glemsomhet

Under henvisning til Deres brev av 18. februar d.å. har jeg den ære å meddele Dem at Den Kgl. norske Legasjon i Stockholm, avd. B: den 6. juli 1940 sendte et strengt fortrolig brev (nr. 156) med kurer til Utenriksdepartementet i London. Med brevet fulgte avskrift av general Ruges brev av 12. juni 1940 til Legasjonen i Stockholm samt flg. bilag:

1. Avskrift av overenskomsten mellom den norske overkommando og den tyske overkommando i Norge, daterert 10/6-1940.
2. Avskrift av general Ruges brev av 12. juni 1940 til avdelingene med orientering om «æresordet», og
3. Avskrift av generalens telegramveksling med den tyske overkommando.

Legasjonens brev med de nevnte bilag ble mottatt av Utenriksdepartementet i London den 7. august 1940 og journalført samme dag. (J. nr. A. 1147/40). Legasjonens brev bærer påtegning (ved signatur) om at det er sett av følgende: Statsminister Johan Nygaardsvold (J.N.), Forsvarsminister Ljungberg (Lj.), Utenriksminister Halvdan Koth (H.K.). Brevet med bilag beror nå i Utenriksdepartementets herværende arkiv.

For Utenriksdepartementet.
Rolf Andersen (s.)
Erik Dons (s.)

I Skanche-saken, som resulterte i dødsdom og skyting ble Nygaardsvold, Ljungberg og Koth avhørt vedr. Kapitulasjonsdokumentet, men de hadde

(Forts. side 6)